

Як виникли броненосці

Це, любі мої, інша розповідь зі стародавніх часів, десь у самісінькій середині яких жив собі колючо-голчастий їжак. Мешкав він на березі каламутної ріки Амазонки і живився равликами та усілякою всячиною. Їжачок цей товаришував із неповороткою черепахою, яка теж мешкала на березі каламутної ріки Амазонки і живилася зеленим салатним листям та іншою всячиною.

Тож усе було нібито чудово, мої любі. Чи не так?

Однак тоді ж, у ті самі стародавні часи, на березі каламутної ріки Амазонки мешкав ще й плямистий ягуар, який поїдав геть усе, що тільки міг упіймати. Коли не вдавалося полювати оленя або мавпу, він не гребував закусити жабами й жуками. А коли не було навіть їх, то приходив до матері-ягуарихи, котра навчала синочка, як полювати на їжаків та черепах.

Граціозно виляючи хвостом, матуся не раз казала нащадку:

— Сину мій, якщо знайдеш їжака, ти повинен кинути його у воду, і той розгорнеться, а якщо знайдеш черепаху, ти мусиш видряпати її з панцира своєю лапою.

Тож усе йшло як належить, любі мої.

Якось чудової ночі плямистий ягуар здибав на березі каламутної ріки Амазонки колючо-голчастого їжака та неповоротку черепаху, які мирно сиділи під стовбуром поваленого дерева. Тікати вже пізно, і тому перший із цієї парочки миттєво згорнувся клубком, адже він усе-таки був їжачком, а друга якомога глибше втягнула свою голову й лапки під надійний захист панцира, оскільки, звісна річ, була черепахою.

Тож усе трапилось, як і мало статися, мої любі. Згодні?

— Агов, ви, обоє, — рикнув плямистий ягуар, — слухайте мене уважно, бо це дуже важливо. Матінка пояснювала, що коли я зустріну їжачка, то маю кинути його у воду, і він розгорнеться; а коли зустріну черепаху, то повинен видряпати її з панцира своєю лапою. Ну, і хто з вас їжак, а хто черепаха? Гм, присягаюся своїми плямами, я цього второпати не можу.

— Чи добре ти запам'ятав слова своєї матері? — вкрадливо спитав колючо-голчастий їжачок. — Ти в цьому справді впевнений? Можливо, вона сказала, що коли ти розгорнеш черепаху, то маєш швиденько видряпати її з води, а коли зустрінеш їжачка, то повинен кинути його на панцир?

— Справді, чи добре ти запам'ятав слова своєї матері? — не менш вкрадливо запитала неповоротка черепаха. — Ти в цьому впевнений? Можливо, вона сказала, що коли оббризкаєш водою їжачка, то маєш ударити його лапою, а коли зустрінеш черепаху, то повинен дряпати її, поки та не розгорнеться?

— Навряд чи воно було саме так, — завагався плямистий ягуар. — Утім, будь ласка, повторіть чіткіше ще раз.

— Коли ти лапою зачерпнеш воду, то розгорни її їжаком, — терпляче мовив їжачок. — Не забудь, адже це дуже важливо.

— Проте, — додала черепаха, — коли видряпаєш воду, то негайно полий нею черепаху. Затямив?

— Через вас навіть мої плями розболілися, — трусонув головою плямистий ягуар. — Врешті, мені зовсім не потрібні ваші поради. Я просто хочу знати, хто з вас їжак, а хто черепаха?

— Не скажу, — пирхнув їжак. — Втім, якщо хочеш, можеш мене видряпати з панцира.

— Ага! — аж підскочив плямистий ягуар. — Тепер я знаю, що ти черепаха. Думала, не здогадаюся? Тож так і зроблю!

Відтак він щосили стусонув їжачка лапою, коли той саме знову згорнувся клубком, і, зрозуміло, тільки нещадно поколов її голками. Однак найгірше, що після того удару їжак далеченько відлетів у гущавину джунглів, де через суцільну темряву його було б важко знайти. Тоді ягуар взяв лапу собі в рот, але це, звісно, не допомогло; ба, колючки занили ще дужче. Коли ж він трохи отямився, буркнув:

— Тепер я знаю, що це була ніяка не черепаха. Та, — невдаха почухав голову вцілілою лапою, — як мені переконатися, що черепаха — оця, друга?

— Але я справді черепаха, — здавалося, подруга їжачка навіть образилася. — Твоя матуся мала рацію. Вона сказала, щоб ти мене видряпав із панцира. Ну, починай.

— Ще хвилину тому ти не казала, що вона казала те, що ти кажеш зараз, — розгублено промимрив плямистий ягуар, висмоктуючи колючки зі своєї лапи, — а казала, що вона казала щось не таке.

— Ну, припустимо, ти кажеш, що я сказала, що вона казала щось не таке, не бачу в цьому жодної різниці; бо якщо вона казала те, що, як ти кажеш, я сказала, що сказала вона, то це те саме, якби сказала я те, що вона сказала. З іншого боку, якщо гадаєш, що вона сказала, аби ти одразу розгорнув мене, замість того, щоб видряпати з панцира, то я тут причому, еге ж?

— Але ти сама наполягала, аби я тебе видряпав із панцира лапою, — геть збентежився затурканий звір.

— Коли хтось помізкує, то усвідомить, що нічого такого я не казала, а тільки констатувала, що твоя мати сказала, щоб ти видряпав мене з панцира, — хмикнула черепаха.

— І що тоді буде? — шморгнувши носом, насторожився плямистий ягуар.

— Не знаю, досі це нікому не вдавалось. Та кажу по щирості, якщо ти хочеш побачити, як я попливу звідси, тобі варто лише кинути мене у воду.

— Я тобі не вірю! — вигукнув плямистий ягуар. — Мішаєш до купи те, що радила робити моя мама, з тим, що пропонуєш робити ти, хоча, напевно, матуся нічого такого на увазі й не мала. І, взагалі, морочиш мені голову, яка вже й так обертом іде. Тепер ти з якогось дива заговорила зрозумілими словами, що заплутує мене ще більше, ніж раніше. Матінка напучувала, щоб я одного з вас кинув у воду, а тебе вочевидь хвилює така можливість; тож, мабуть, ти цього не бажаєш. Тому плигай у каламутну Амазонку, і мерщій!

— Про всяк випадок, попереджаю: твоя мама буде незадоволена. Тільки не кажи їй, що я не казала тобі, що... — знову взялася за своє черепаха.

— Якщо ти ще хоча б раз бовкнеш хоч слово про те, що казала моя мама... — розпачливо верескнув ягуар, але закінчити думки не встиг, бо рептилія безшумно пірнула в каламутну Амазонку і, пропливши під водою чималу відстань, вийшла на берег, де на неї чекав їжак.

— Ледь не потрапили в халепу, — нервово хихикнув він. — Не подобається щось мені цей плямистий бевзь. До речі, що ти йому сказала?

— Чесно зізналася, що я справжні сінька черепаха, та він не повірив і наказав мені плигнути у воду, аби перевірити, чи це справді так. Гм, уявляю його здивування. А зараз дитинка, схоже, кличе свою матусю. О! Чуєш?

Друзі могли чути, як ягуар, жалібно скиглячи, тинявся серед дерев та кущів, аж доки з'явилася його мама.

— Синку-синку, — звично зітхнула вона, граціозно виляючи хвостом.
— Ну, що ти накоїв цього разу з того, що не мусив робити?

— Я намагався видряпати того, хто заявив, що він хоче бути видряпаним зі свого панцира моєю лапою, яка тепер уся в колючках, — схлипнув плямистий ягуар.

— Синку-синку, — вкотре зітхнула ягуариха, не припиняючи граціозно виляти хвостом. — По твоїх ранках я бачу, що то був їжак, і ти мав кинути його у воду.

— У воду я кинув іншу звіринку, яка назвалася черепахою. Та я не повірив їй, а даремно, оскільки вона пірнула в каламутну Амазонку й не хоче виходити. Тож я досі голодний і взагалі вважаю, що нам ліпше переселитись куди-інде, бо місцеві звірі надто розумні для мене, бідолашного.

— Синку-синку, — сумно зітхнула мати, як і раніше граціозно виляючи хвостом. — Слухай уважно та запам'ятовуй, що я скажу. Їжак згортається клубком, звідки у всі боки стирчать голки. За цією прикметою ти його впізнаєш.

— Ой-ой-ой! — відверто занепокоївся їжачок, крадькома визиравши з-під великого лопуха. — А ця бабця, либонь, не подобається мені навіть дужче. Ох, не подобається! Цікаво, що ще їй відомо?

— Черепаха ж, — вела далі матуся-ягуари-ха, — згортатися не здатна. Вона лише втягує голову і лапки у свій панцир. Її ти впізнаєш за цією прикметою.

— І мені та бабця не подобається зовсім, — захвилювалась і собі черепаха. — Навіть такий телепень, як її синочок, не забуде цих настанов. Шкода, друже, що ти не вмієш плавати!

— І не кажи, — посмутнішав їжак. — А хіба не було б чудово, якби ти вміла згортатися клубком? От історія! Послухай, що там лепече це плямисте непорозуміння.

Плямистий ягуар сидів на березі каламутної Амазонки, висмоктуючи з лапи колючки, й гундосив про себе:

Хто пливе і не згортається —

Черепахою вважається.

Хто не пливе і згорнеться клубком, —

То зветься він колючим їжаком.

— Леле! — прошепотів їжачок. — Цього він точно ніколи не забуде. А потримай-но ти мене за підборіддя, шановна. Я спробую навчитися плавати. Можливо, це стане колись у пригоді.

— Залюбки! — повеселішала черепаха.

І вона тримала їжака за підборіддя, поки той безладно молотив лапками воду й без того каламутної Амазонки.

— З тебе вийде чудовий плавець, — схвально оцінила старання товариша черепаха. — А зараз, якщо ти трохи розшнуруєш пластини мого панцира, я спробую згорнутися клубком. Можливо, і це стане колись у пригоді.

Їжачок охоче допоміг їй розпустити кілька пластин на спині, й черепаха, хоч і не без зусиль, та все ж зуміла трішечки згорнутися.

— Цілком пристойно, — запевнив їжак. — Та наразі досить, бо ти он ледве жива від втоми. Краще знову підстрахуй мене; я попрактикуюся плавати брасом[57]; адже ти казала, що це дуже легко.

Тож, почуваячись дедалі впевненіше, їжачок якийсь час бовтався у річці, а черепаха трималася поряд.

— Чудово! — раділа вона. — Тобі ще слід опанувати рівномірний ритм дихання, і незабаром зможеш оселитися на дні каламутної Амазонки. Давай тепер я спробую завести задні лапки за голову, адже ти казав, що це особливо зручно. Ото здивується плямистий ягуар!

— Молодчина! — підбадьорив подругу їжак. — Овва, твої пластини трохи змістилися. Вони вже не так щільно прилягають, як досі.

— Це наслідки моїх фізичних вправ, — здогадалася черепаха. — Між іншим, твої голки злиплися, і зараз ти більше схожий на соснову шишку, а не на плід каштана, як досі.

— Не може бути! — збентежився їжачок. — Це, мабуть, наслідки водних процедур. Ото витріщиться плямистий ягуар!

Усю ніч друзі по черзі тренувалися, а зі сходом сонця сіли відпочити й обсохнути. При цьому вони уважно оглянули одне одного й помітили, що зовсім не схожі на себе колишніх.

— У мене виникла ідея! — оголосила черепаха після сніданку. — Використавши наш сьогоднішній вигляд, ми зможемо добряче покепкувати з учорашнього знайомого.

— Мені щойно спало на думку те саме, — пирснув їжак. — Гадаю, що луска ліпша за голки, до того ж я навчився плавати. Ото чудуватиметься плямистий ягуар! Ходімо його шукати.

Знайти ягуара, який досі вилизував поколоти минулої ночі лапу, було неважко. Побачивши невідомих тварин, він так отетерів, що, злякано задкуючи, тричі перекинувся через власний хвіст.

— Доброго ранку! — озвався їжачок. — Як почувається ваша дорога матуся?

— У неї все гаразд, дякую, — спантеличено відповів плямистий ягуар. — Вибачайте, не пригадую ваших імен...

— Який ви нелюб'язний, — лукаво підморгнув йому їжак. — Адже це ви вчора збиралися видряпати мене з панцира.

— Але в тебе був не панцир, а голки, — знітився плямистий ягуар. — Хто-хто, а я знаю. Досить глянути на мою лапу.

— А мені ви наказали стрибнути в каламутну Амазонку, щоб я потонула, — грайливо додала черепаха. — Чому ви сьогодні такий нечемний і забудькуватий?

— Ви ж пам'ятаєте, чого вчила вас ваша мати? — продовжив їжачок:

Хто пливе і не згортається —

Черепахою вважається.

Хто не пливе і згорнеться клубком, —

То зветься він колючим їжаком.

Тут обидва згорнулися клубками, і гайда кататися навколо ягуара, доки у нього в голові не закрутилося.

Врешті він накивав п'ятами, розпачливо гукаючи матір.

— Мамо, — плаксиво проскімлив сердега, — сьогодні в лісі я зустрів чудернацьких звірів, і той, про якого ти казала, що він не вміє плавати, плаває; інша ж, про яку ти казала, що вона не вміє згортатися, згортається. Крім того, в них шкурка однакова, луската, хоча я добре пам'ятаю, що одна тваринка була гладенькою, а інша — колючою. А ще вони безупину крутяться колесом так, що в мене аж у голові замакітрилося.

— Синку-синку, — журливо зітхнула матуся, щоправда, не забуваючи граціозно виляти хвостом. — Їжак — це їжак, і він не може бути кимось іншим, а черепаха — це черепаха і такою вона залишатиметься вічно.

— Але це не їжак і не черепаха. Радше, це трішки їжак і трішки черепаха, а хто вони насправді, я не знаю.

— Дива та й годі! — збентежилася ягуариха, здивовано спостерігаючи за дружньою парочкою, яка велично зникала в лісовій гущавині. — Адже кожна істота повинна мати власне ім'я. Тому я називатиму їх броненосцями, аж доки підшукаю точніше визначення, і не зачіпатиму.

Плямистий ягуар прислухався до маминих порад, передусім до рекомендації не турбувати нових мешканців джунглів. Та найдивніше, любі мої, що відтоді на берегах каламутної Амазонки наших їжака й черепаху інакше як броненосцями ніхто не називав. Звичайно, деінде

такі звірятка водяться (зокрема, кілька — в моєму саду), але ті справжні кмітливі, вкриті пластинками, наче соснові шишки, їжак і черепаха; ті, що жили на берегах каламутної Амазонки у давні часи, назавжди залишилися броненосцями, бо вони були дуже кмітливі.

Тож усе склалося непогано, мої любі; чи не так?

На далекій Амазонці

Я ніколи не бував,

Під бразильським теплим сонцем

Не ходив, не мандрував...

Тільки "Дон" і "Магдалина" —

Океанські кораблі —

Коли схочуть, тоді й плинуть

До бразильської землі.

Там чарівне місто Ріо

Й екзотичних птахів тьма,

Ягуари й бронезвіри,

Та кого тільки нема!..

Всіх побачити їх мрію,

Мій запал горить, не зник!

Тож вперед, до міста Ріо,

До лісів, бурхливих рік!

Отже — вниз, униз — до Ріо!

Ну ж, збирайтеся мерщій!

І хай мрія не старіє,

Доки ти ще молодий!